

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลาง THE DEVELOPMENT OF THE QUALITY OF LIFE OF CHILDREN AND YOUTH IN THE SKIPPED- GENERATION FAMILIES

สิริศักดิ์ อาจวิชัย¹ ศศินันท์ มิตรสันเทียะ² สายทิตย์ ยะฟู³

Sirisak Ardwichai¹ Sasinant Mitsantia² Saythit Yafu³

^{1,2} คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

^{1,2} Faculty of Arts and Science, Chaiyaphum Rajabhat University

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

³ Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University

e-mail : sirisak.ar@cpru.ac.th

Received: April 22, 2024 Reviewed: June 5, 2024 Revised: June 14, 2024 Accepted: August 1, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาศักยภาพเครือข่ายระดับพื้นที่ตำบล 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน และ 3) ประเมินประสิทธิผลการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลาง

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครู และนักเรียนซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในโรงเรียนทั้ง 8 แห่งในจังหวัดชัยภูมิที่สมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 230 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถฟังและตอบคำถามได้ทันทีทุกข้อและแบบประเมินประสิทธิผลของโครงการ (IOC = 0.67 - 1.00) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การพัฒนาศักยภาพเครือข่าย ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ประชุมผู้บริหารหรือผู้แทน (2) รับสมัครนักเรียนที่มีความสนใจในอาชีพเดียวกันอย่างน้อยกลุ่มอาชีพละ 10 คน ครูที่ปรึกษา 1- 2 คน (3) สมัครเข้าร่วมโครงการ (4) ดำเนินกิจกรรม (5) ประเมิน ติดตาม และ (6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้

2) โครงการฝึกอาชีพและทักษะชีวิต ได้แก่ อาชีพช่างตัดผม การผลิตดอกไม้จันทน์ นาฟายบาเบอร์ เตาหอยวอยรัก การทำดอกไม้จันทน์ กล้วยฉาบเนย ข้าวแต่น้ำแตงโม การเพาะเห็ดนางฟ้า การเลี้ยงไก่ทรงช่วงเสริมสวย แมลงทอดสมุนไพร แชนวิชไส้ทะลัก DIY ระบายสีร่างกาย ในด้านการมีทักษะชีวิตสามารถเรียนรู้ การแก้ปัญหา การวางแผน การรวบรวมข้อมูลและประยุกต์ใช้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสมจนนำไปสู่การตัดสินใจ

3) การประเมินประสิทธิผลการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลาง พบว่า โดยรวมการดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ สามารถสร้างอาชีพให้กับนักเรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา มีการประชุมสมาชิกร่วมกับครูที่ปรึกษา บูรณาการการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ผู้ปกครองหรือชุมชนรับทราบการดำเนินโครงการฝึกทักษะอาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด ปัจจัยที่ทำให้

โรงเรียนดำเนินโครงการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร การติดตาม ความร่วมมือของทุกฝ่าย การต่อยอดกิจกรรมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ความสนใจ การสนับสนุนจากครูและผู้ปกครอง และการใช้วัสดุในท้องถิ่น

คำสำคัญ : ศักยภาพเครือข่าย ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ครอบครัวยุคใหม่ คุณภาพชีวิต

Abstract

The objectives of the research were to: 1) develop the potentiality of networks in sub-district, 2) develop the quality of life for children and youth and 3) evaluating the effectiveness of enhancing the quality of life of children and youth in skipped-generation family. The target group used for the research was 230 teachers and students who were children and youth in all 8 schools in Chaiyaphum Province who applied to participate in the project. Data were collected using semi-structured interviews, interviewees were able to listen to and answer all questions immediately and 8 evaluation questions on the project's effectiveness (IOC = 0.67 - 1.00.), and project effectiveness evaluation forms. Analyzing the data using descriptive statistics and content analysis.

The results were as follows:

1) The development of the potential of the sub-district area network of children and youth in skipped-generation families consisted of 6 steps, including (1) meeting with administrators or representatives (2) recruiting students who were interested in the same career; at least ten people per career group; 1-2 advisors; and (3) detailed documents for applying to the project. (4) carry out activities, (5) evaluate and monitor projects, and (6) exchange knowledge between groups.

2) The vocational training and life skills project, including Vocational training project for barbers, sandalwood flowers production, Na Fai Barber, Tao Huay Uay Rak, and sandalwood flowers production project, butter-covered banana chips project, Khao Taen Nam Taeng Mo Project, growing grey oyster mushroom project, Turkey raising, the beautician dance club project, fried herbal insects project Barber, overflowing sandwich, and DIY ribbon transformation project. In terms of life skills, children and youth can learn how to solve problems, plan activities, collect information and apply information appropriately, leading to decision-making.

3) The evaluation of the quality of life of children and youth in skipped-generation families found that, overall, the project could create a career for students, practice

analytical thinking and problem-solving skills, and provide a meeting among members with advisors. They integrated learning subjects. Parents or communities recognized the vocational training project at a high and the highest level. The factors that facilitate the schools' achievement objectives include budget, personnel, follow-up, cooperation of all parties, and extension of community-to-school activities. Students were interested in the project, teachers' and parents' support, and local materials' use.

Keywords: network potential, vocational skills, life skills, skipped-generation family, quality of life

ความเป็นมาและความสำคัญ

ครอบครัวแห่งกลางเป็นปัญหาช่องว่างระหว่างวัยหรือครอบครัวข้ามรุ่นนับวันจะรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุค Social Network ที่เด็กวัยรุ่นเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและ ขาดกลไกควบคุมที่มีประสิทธิภาพ การที่ปู่ ย่า ตา ยาย ไม่สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้เท่าทัน อาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างตนเองกับหลาน นำไปสู่การแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ของ ทั้งสองฝ่ายทำให้เด็กหนีออกจากบ้านและความเสี่ยงอื่น ๆ (วินัดดา ปิยะศิลป์, 2546) รวมทั้งการเกิดปัญหา ด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุแม้ว่าพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารในศตวรรษที่ 20 และ 21 สามารถช่วย ลดปัญหาที่เกิดจากความห่างของระยะทางลงได้โดยมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่สามารถถ่ายทอดสัญญาณภาพและ เสียงทำให้มีความรู้สึกเหมือนอยู่ไม่ไกลจากกัน ด้วยต้นทุนที่ต่ำลงและง่ายต่อการใช้งานทำให้ทั้งสมาร์ตโฟน และแท็บเล็ต อยู่ในมือของคนทั้งสามรุ่นแต่การพบปะกันผ่านโลกเสมือน (Virtual sphere) ก็ทำได้เพียงแค่ การบรรเทาความรู้สึกอ้างว้างและห่างเหินเท่านั้นไม่อาจทดแทนและเพิ่มเติมความอบอุ่นและความเข้าใจจาก สัมผัสที่หายไปได้โดยสมบูรณ์ (ภูเบศร์ สมุทรจักร, อีรณัฐ ก้อนแก้ว และ ธิวัฒน์ อุเต็น, 2560)

รายงานของศูนย์ข้อมูลทางสังคมจังหวัดชัยภูมิ (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดชัยภูมิ, 2566) พบว่าสถานการณ์เด็กจำนวน 209,383 คน เป็นเด็กในครอบครัวอุปถัมภ์จำนวน 52 ครอบครัว เด็กที่ได้รับการช่วยเหลือเงินสงเคราะห์และเด็กในครอบครัวยากจน 1,081 ครอบครัว จำนวน 1,790 คน เยาวชนที่เป็นคุณแม่วัยใสจำนวน 109,124 คน มีครัวเรือนเปราะบาง 12,947 ครัวเรือน โดยปัญหา ที่พบ 5 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหารายได้และความเป็นอยู่ ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาความรุนแรง ปัญหาเรื้อรัง ขาดทุน และ ปัญหาเรื่องสิทธิสวัสดิการและกฎหมาย ดังนั้นทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาจังหวัดชัยภูมิจึงจำเป็นต้องได้รับการ พัฒนาสร้างเสริมทักษะและการส่งเสริมการสร้างอาชีพให้กับผู้ปกครองหรือปู่ย่า ตายายรวมทั้งส่งเสริม ความเข้าใจของสมาชิกครอบครัวแห่งกลางในด้านต่างๆ ให้มีความพร้อมเผชิญ “โลกผันผวน” เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ทบทวนชีวิตตนเองใช้กระบวนการคิด วิพากษ์ สำรวจสิ่งที่ตนเองได้ เรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่น (Active Learning) การสะท้อนคิด (Reflection) และการสรุปการเรียนรู้ร่วมกัน

สร้างเครือข่ายชุมชน ครู และผู้ปกครอง ป้องกัน สอดส่องดูแล เด็กและเยาวชนในสังคมแห่งกลาง มุ่งเน้นและส่งเสริมการใช้กระบวนการโค้ช เพื่อพัฒนาศักยภาพ สร้างแรงบันดาลใจและหาทางออกทั้งในการทำงานและชีวิตประจำวัน สามารถเอาชนะความท้าทายและบรรลุเป้าหมายด้านต่างๆ ในชีวิตสร้างสรรค์ต่อยอดและสร้างรายได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพเครือข่ายระดับพื้นที่ตำบลของเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลาง
2. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลางด้วยการฝึกทักษะอาชีพและทักษะชีวิต
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลาง

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย (Target group) ได้แก่ ครู และ เด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลางในพื้นที่อำเภอเมืองชัยภูมิ และอำเภอแก้งคร้อ จำนวน 230 คน ทำการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการโดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) เป็นเด็กและเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในอำเภอเมืองชัยภูมิและอำเภอแก้งคร้อ
- 2) สามารถช่วยเหลือตนเองได้
- 3) สมัครเข้าร่วมโครงการด้วยความเห็นชอบของครูที่ปรึกษาโครงการ
- 4) รวมกลุ่มให้มีสมาชิกอย่างน้อย 10 คน

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากมีผลกระทบต่อความรู้สึกด้านจิตใจของกลุ่มตัวอย่างดังนั้นในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมในการวิจัยจึงเป็นเด็กและเยาวชนทุกคนที่มีความสนใจในอาชีพเดียวกันไม่จำกัดระดับชั้นเรียนหรือช่วงอายุและสามารถรวมกลุ่มได้ไม่น้อยกว่า 10 คนต่อกลุ่ม และมีครูที่ปรึกษาอย่างน้อย 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และแบบประเมินประสิทธิผลของโครงการ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล (ผู้ปกครอง) ได้แก่ ชื่อ-นามสกุลผู้ให้ข้อมูล เพศ อายุ ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน หมายเลขโทรศัพท์ ระดับการศึกษา อาชีพ และความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุที่ พ่อ แม่ ของเด็กไม่สามารถเลี้ยงดูได้
 - 1.2 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล (เด็ก) ได้แก่ ชื่อ-นามสกุลผู้ให้ข้อมูล เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานศึกษา เบอร์โทรศัพท์ และ E-mail
 - 1.3 วิธีการรวมกลุ่ม แนวคิดในการนำประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และความพึงพอใจในการร่วมโครงการ
 - 1.4 แรงบันดาลใจหรือความคาดหวังในการประกอบอาชีพในอนาคต

1.5 กระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม แนวคิดในการนำประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และความพึงพอใจในการร่วมโครงการ

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากดำเนินกิจกรรมสำเร็จ

1.7 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์กับนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่า เมื่อผู้สัมภาษณ์อ่านข้อคำถามเสร็จผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถฟังและตอบคำถามได้ทันทีทุกข้อ

2. แบบประเมินประสิทธิผลของโครงการสำหรับครูที่ปรึกษาโครงการจำนวน 8 ข้อ เป็นแบบเติมข้อความสั้นๆ (Short answer) แบบตรวจสอบรายการ (Check list) และ แบบมาตราประเมินค่า (rating scale) มีค่าความตรงเท่าตั้งแต่ 0.67 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลางเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และมหาวิทยาลัยในจังหวัดชัยภูมิโดยดำเนินการโดยทำการสัมภาษณ์ในระหว่างการฝึกทักษะอาชีพและหลังการฝึกทักษะอาชีพกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ปกครอง และครูที่ปรึกษาโครงการที่สมัครเข้าร่วมโครงการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลและทำการประมวลผลโดยใช้สถิติสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

สรุปผลการวิจัย

1) การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายระดับพื้นที่ตำบลของเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลางประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ประชุมผู้บริหารหรือผู้แทนสร้างการรับรู้และความเข้าใจวัตถุประสงค์แนวทางการดำเนินโครงการ (2) โรงเรียนรับสมัครนักเรียนที่มีความสนใจในอาชีพเดียวกัน (ไม่จำกัดเพศระดับชั้น) อย่างน้อยกลุ่มอาชีพละ 10 คน ครูที่ปรึกษา 1- 2 คน (3) ส่งเอกสารรายละเอียดสมัครเข้าร่วมโครงการ (4) ดำเนินกิจกรรม (5) ประเมิน ติดตามโครงการ และ (6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม

2) โครงการฝึกอาชีพและทักษะชีวิต ได้แก่ โรงเรียนบ้านช่อระกา (โครงการฝึกอาชีพช่าง ตัดผม และการผลิตดอกไม้จันทน์), โรงเรียนบ้านนาฝายวิทยา (โครงการนาฝายบาเบอร์ โครงการเต้าฮวยอวยรัก และโครงการทำดอกไม้จันทน์), โรงเรียนบ้านตาตอตัน (ครูประชาสามัคคี) (โครงการกล้วยฉาบเนย), โรงเรียนบ้านนาสีนวล (โครงการข้าวแต่น้ำแดงโม), โรงเรียนบ้านท่ามะไฟหวาน (โครงการเพาะเห็ดนางฟ้า), โรงเรียนบ้านกุดโง้งดงสวรรค์ (โครงการเลี้ยงไก่วง และ โครงการช่างเสริมสวย), โรงเรียนบ้านด่านเจริญ (โครงการทอดแมลงสมุนไพร) และ โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง (โครงการช่างตัดผม โครงการแซนวิชไส้ทะลัก และ

โครงการ DIY ปรับเปลี่ยนแปลงกาย) ในด้านการมีทักษะชีวิตสามารถเรียนรู้การแก้ปัญหา การวางแผน การรวบรวมข้อมูลและประยุกต์ใช้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสมจนนำไปสู่การตัดสินใจ

3) การประเมินประสิทธิผลการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลาง พบว่า โดยรวมการดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ สามารถสร้างอาชีพให้กับนักเรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์/แก้ปัญหาให้แก่ นักเรียน มีการประชุมสมาชิกร่วมกับครูที่ปรึกษา มีการบูรณาการเรียนรู้ออกไปนอกห้องเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย การงานอาชีพและเทคโนโลยี และศิลปะ ผู้ปกครองหรือชุมชนรับทราบการดำเนินโครงการฝึกทักษะอาชีพอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก ส่วนปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนดำเนินโครงการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร การติดตาม ความร่วมมือของทุกฝ่าย การต่อยอดกิจกรรมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน นักเรียนมีความสนใจ การสนับสนุนจากครูและผู้ปกครอง และการใช้วัสดุในท้องถิ่น

อภิปรายผล

1) การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายระดับพื้นที่ตำบลของเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลาง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ประชุมผู้บริหารหรือผู้แทนสร้างการรับรู้และความเข้าใจวัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินโครงการ (2) โรงเรียนรับสมัครนักเรียนที่มีความสนใจในอาชีพเดียวกัน (ไม่จำกัดเพศ ระดับชั้น) อย่างน้อยกลุ่มอาชีพละ 10 คน ครูที่ปรึกษา 1-2 คน (3) ส่งเอกสารรายละเอียดสมัครเข้าร่วมโครงการ (4) ดำเนินกิจกรรม (5) ประเมิน ติดตามโครงการ และ (6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม ทั้ง 6 ขั้นตอน เกิดจากการประชุมร่วมกันของผู้บริหารของหน่วยงานที่มีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินงานตามแนวคิด และขั้นตอนของการสร้างเครือข่ายอย่างเคร่งครัดเพื่อให้การนำสู่การปฏิบัติประสบผลสำเร็จและเกิดความผิตพลาดน้อยที่สุด การยอมรับและความร่วมมืออย่างดียิ่งก่อนการดำเนินโครงการโดยการสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการและสร้างผลลัพธ์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์ (2550, น. 7) ที่ได้กล่าวไว้ว่าเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือองค์การที่สมัครใจจะแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือกิจกรรมร่วมกันโดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์การที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งองค์ประกอบของเครือข่าย ประกอบด้วย การรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (common perception) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision) ความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย(stakeholders participation) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) การเกื้อหนุนพึ่งพากัน (interdependent) และการมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction)

2) โครงการฝึกอาชีพและทักษะชีวิต ได้แก่ โรงเรียนบ้านซ้อระกา (โครงการฝึกอาชีพ ช่างตัดผม และ การผลิตดอกไม้จันทน์), โรงเรียนบ้านนาฝายวิทยา (โครงการนาฝายบาเบอร์ โครงการเต้าฮวยอวยรัก และ โครงการทำดอกไม้จันทน์), โรงเรียนบ้านตาตโตน (ครูประชาสามัคคี) (โครงการกล้วยฉาบเนย), โรงเรียนบ้านนาสินวล (โครงการข้าวแต่น้ำแดงโม), โรงเรียนบ้านท่ามะไฟหวาน (โครงการเพาะเห็ดนางฟ้า), โรงเรียน

บ้านกุดโง้งดงสวรรค์ (โครงการเลี้ยงไก่วง และ โครงการช่างเสริมสวยชมรมนาฏศิลป์), โรงเรียนบ้านด่านเจริญ (โครงการทอดแมลงสมุนไพร) และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง (โครงการช่างตัดผม โครงการแซนวิชไส้ทะลัก และโครงการ DIY ระบายสีร่างกาย) ในด้านการมีทักษะชีวิตสามารถเรียนรู้การแก้ปัญหา การวางแผน การรวบรวมข้อมูลและประยุกต์ใช้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสมจนนำไปสู่การตัดสินใจ ในการดำเนินโครงการของแต่ละโรงเรียนเกิดจากความสนใจร่วมกันและการที่นักเรียนและครูที่ปรึกษาร่วมกันวิเคราะห์บริบทของชุมชนและความพร้อมทางด้านต่าง ๆ ที่จะมาสนับสนุนให้การดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้จะต้องมีการวิเคราะห์ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตที่ร่วมกันสร้างขึ้นด้วย ตลอดจนการจัดทำแผนการตลาดและการประชาสัมพันธ์ของโครงการของแต่ละโครงการที่จัดทำขึ้นและการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับเกียรติประวุฒิ เดชชัย (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2567) ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ว่า “...คุณครูฝึกให้พวกเราได้ประชุมและวางแผนการทำงานครับ เช่น เราจะนำเต้าหู้ที่ทำขึ้นไปขายที่ไหน ช่วงเวลาใดบ้างครับ” และสอดคล้องกับกันต์ณภัทร หาญละคร (การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มกราคม 2567) “...เนื่องจากที่ชุมชนมีการปลูกแตงโมเยอะครับ แต่ราคาแตงโมบางปีราคาไม่ดีครับ ก็เลยคิดว่าหากนำมาแปรรูปน่าจะทำได้ราคาสูงขึ้น อีกอย่างที่บ้านยายชอบกินขนมข้าวแต่นครับก็เลยชอบและอยากทำให้ยายได้กินด้วย และขายได้ด้วยครับ...” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับตุลย์ภัทร ศรีพระราม (การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มกราคม 2567) “...แบ่งกันทำงานตามความถนัดของแต่ละคนครับ เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ก็คัดเลือกเพื่อนที่พูดเก่ง ฝ่ายบัญชีก็คัดเลือกเพื่อนที่เรียนเก่ง เป็นต้น สนุกครับและคิดว่าน่าจะนำไปเป็นอาชีพเสริมได้ครับ...”

3) การประเมินประสิทธิผลการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในครอบครัวแห่งกลางพบว่า โดยรวมการดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ สามารถสร้างอาชีพให้กับนักเรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์/แก้ปัญหาให้แก่ นักเรียน มีการประชุมสมาชิกร่วมกับครูที่ปรึกษา มีการบูรณาการเรียนรู้ออกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ศิลปะ ผู้ปกครองหรือชุมชนรับทราบการดำเนินโครงการฝึกทักษะอาชีพอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก ส่วนปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนดำเนินโครงการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร การติดตาม ความร่วมมือของทุกฝ่าย การต่อยอดกิจกรรมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน นักเรียนมีความสนใจ การสนับสนุนจากครูและผู้ปกครอง และ การใช้วัสดุในท้องถิ่น ในการประเมินครั้งนี้เป็นการประเมินจากครูที่ปรึกษาโครงการเท่านั้นเนื่องจากครูที่ปรึกษาโครงการมีความใกล้ชิดกับนักเรียนได้ดำเนินโครงการร่วมกันตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การดำเนินกิจกรรม จนถึงขั้นสรุปผลการดำเนินโครงการจากการที่ผลการประเมินโดยรวมแล้ว พบว่า โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดได้ลงมือทำและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของตนเองตลอดเวลา ครูเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินกิจกรรม จึงทำให้ครูที่ปรึกษาโครงการเห็นว่าโครงการสามารถสร้างนักเรียนให้เป็นบุคคลที่คุณภาพ มีทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการนำเสนอข้อมูลให้กับบุคคลอื่นได้แลกเปลี่ยนรู้ได้อีกด้วย นอกจากนี้ในการดำเนินโครงการเนื่องจากเป็นโครงการที่ชุมชนมีศักยภาพอยู่แล้วนั่นคืออาชีพต่าง ๆ

ที่นักเรียนได้ร่วมกันนำเสนอเพื่อรับดำเนินการล้วนแต่มีผู้รู้ ปราชญ์ในชุมชนนักเรียนสามารถปรึกษาและเข้าไปเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับ เพชรา พิพัฒน์สันติกุล และ สมใจ หุตะสุพัฒน์ (2566) ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาเยาวชน 4.0 เพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงทักษะอาชีพอย่างมีความคิด ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาเยาวชน 4.0 เพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงทักษะอาชีพอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ คือ การฝึกอบรมด้วยหลักสูตรเชิงปฏิบัติการโครงการการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 ตามโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งในกระบวนการฝึกอบรมจะเน้นการสื่อสารโดยมีการพูดคุยกัน (Talking) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การแสดงความคิดเห็นเชิงหลักการและเหตุผลของสิ่งนำเสนอ การคิดแก้ปัญหาตามที่โจทย์กำหนด การใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการปรับปรุงสิ่งที่อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น หรือหาแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหาที่มีอยู่ และการนำเสนออย่างมีหลักการ รูปแบบนี้สามารถสร้างบุคลิกภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลแครายเพิ่มขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการเยาวชนสามารถจัดทำโครงการเชิงสร้างสรรค์จำนวน 3 โครงการ คือ กุฏารจารย์ในไทยที่ต่างชาติดังนี้ แยกขยะเพื่อโลก และธรรมนูญโรงเรียน เยาวชนได้สะท้อนคิดผลเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ในแต่ละด้านมีความรู้สึกสนุกสนานในการเรียนรู้ และได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้พัฒนาตนเองและสังคมรวมทั้งมีผลการประเมินความพึงพอใจ ความรู้ความเข้าใจ การนำไปใช้ในระดับมากถึงมากที่สุด ผลการติดตามการใช้รูปแบบการพัฒนา พบว่า เยาวชนทั้ง 15 คน เห็นว่าการฝึกอบรมสัมมนาตรงกับ ความคาดหวังหรือความต้องการ และได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรมในระดับมาก การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้หลังการฝึกอบรม พบว่า กำลังวางแผนการสร้าง พัฒนานวัตกรรมสร้างสรรค์มากที่สุด และเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สามารถสร้างและพัฒนานวัตกรรมสร้างสรรค์ได้สำเร็จ คือ ความรู้และทักษะจากการอบรม การให้คำแนะนำของวิทยากรพี่เลี้ยงที่ให้คำแนะนำในการสร้างพัฒนานวัตกรรมสร้างสรรค์ ช่วยให้นวัตกรรมฯ เริ่มต้นได้ง่ายขึ้นการเผยแพร่รูปแบบการพัฒนาเยาวชน 4.0 สามารถนำไปขยายผลเพื่อพัฒนาเป็นโครงการที่มีประโยชน์ในการพัฒนาตน พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร ผู้ใหญ่ควรเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นและให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้กำลังใจเยาวชนได้สร้างสรรค์ผลงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ประทุมทิพย์ เกรียมโพธิ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2567) “...ก่อนหน้าโรงเรียนของเราได้เข้าไปร่วมงานกับชุมชนโดยนางวณิดาไปบรรเลงในงานเป็นการบริการส่วนค่าตอบแทนก็แล้วแต่เจ้าภาพจะให้ในการไปแต่ละครั้งเราก็จะต้องซื้อพวงหรีดไปมอบให้ด้วยจึงคิดว่าหากเราสามารถฝึกให้นักเรียนทำพวงหรีดเป็นก็จะทำให้โรงเรียนลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ลงไปได้ และคิดว่าเราจะติดต่อกับเจ้าภาพงานเพื่อรับจ้างทำพวงหรีดให้กับผู้ที่สนใจด้วยค่ะ” และสอดคล้องกับปาณิสรา กองสังข์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2567) “...นักเรียนของเราได้ถูกเชิญให้ไปร่วมจัดกิจกรรมให้บริการตัดผลฟรีแก่ประชาชนที่มาร่วมงานเจ้าพ่อพญาแลและงานกาชาดประจำปี ได้รับเสียงชื่นชมจากผู้ที่มาใช้บริการเป็นอย่างดี...”

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ควรมีความร่วมมือกันระหว่างสถาบันครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ออกแบบกิจกรรมที่สนใจโดยเปิดโอกาสให้ใช้กระบวนการคิด การวางแผน และกระบวนการสื่อสารอาชีพที่กลุ่มสนใจ

2) สถาบันครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดประเด็นท้าทายให้เด็กและเยาวชนได้ใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

3) สถาบันครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือในการจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนได้ใช้ชุมชนเป็นฐาน (Social lab) ในการเรียนรู้บูรณาการกลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้นำศักยภาพชุมชนสู่การสร้างคุณค่า (Soft Power)

เอกสารอ้างอิง

กัณฑ์ภัทร หาญละคร, นักเรียน. (2567, มกราคม 22). สัมภาษณ์.

เกียรติประวุฒิ เดชชัย. นักเรียน. (2567, กุมภาพันธ์ 12). สัมภาษณ์.

ตุลย์ภัทร ศรีพระราม. นักเรียน. (2567, มกราคม 22). สัมภาษณ์.

ประทุมทิพย์ เกรียมโพธิ์. ครู. (2567, กุมภาพันธ์ 12). สัมภาษณ์.

ปาณิสรา กองสังข์. ครู. (2567, กุมภาพันธ์ 12). สัมภาษณ์.

เพชรฯ พิพัฒน์สันติกุล, และ สมใจ หุดะสุพัฒน์. (2566). รูปแบบการพัฒนาเยาวชน 4.0 เพื่อสร้างนวัตกรรม

เชิงทักษะอาชีพอย่างมีความคิดสร้างสรรค์. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม, 9(1), 34-48.

ภูเบศร์ สมุทรจักร, อธิษฐ ก้อนแก้ว, และ ธิวัณ อุดิน. (2560). ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม.

<https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2022/03/Report-File-539.pdf>

วินัดดา ปิยะศิลป์. (2546). ครอบครัวกับวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบัน

ครอบครัว.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ. (2566). สถานการณ์ทางสังคม

จังหวัดชัยภูมิ ประจำปี 2566. ชัยภูมิ.

อาภรณ์ ภูวพิณธุ์. (2550). Career Development in Practice (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ :

เอช. อาร์. เซ็นเตอร์.